

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Каляянова Дмитра Петровича на дисертацію Реви Юрія Олексійовича
«Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Станом на теперішній час Україна перебуває на етапі формування якісно нової правової реальності, у межах якої актуалізовано перегляд функціонування публічної служби через реформування основних її елементів. Одну з ключових позицій у цьому процесі займає дієвий механізм запобігання корупції. Визнання декларування як засобу фінансового антикорупційного контролю стало важливим кроком у наближенні України до європейських стандартів. З іншого боку, зобов'язання щодо подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суттєво вплинуло на структуру правового статусу публічних службовців.

Ефективність системи антикорупційного декларування забезпечується наявністю належного адміністративно-правового регулювання, виваженістю напрямів розвитку. Реформа системи антикорупційного декларування з паперової форми в електронну є завершеною. Натомість проблеми, що виникли в процесі використання електронної форми, потребують ґрунтованого вирішення та теоретичного опрацювання інспірації концепту електронного антикорупційного декларування та стандартів його втілення в правову дійсність. Необхідно враховувати й те, що проблематика функціонування системи верифікації декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, після оновлення системи антикорупційного декларування потребує нагального вирішення. Ураховуючи порівняно нещодавні зміни нормативного підґрунтя системи антикорупційного

декларування, представлене Ю.О. Ревою дослідження становить значну теоретичну і практичну цінність.

Характеризуючи актуальність теми дисертаційного дослідження Ю.О. Реви, слід також зазначити, що роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія» «Концепція розвитку адміністративного, адміністративно-процесуального права та фінансового права в умовах євроінтеграції», що є складовою частиною теми «Традиції і новації в сучасній українській державності та правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970), дослідження якої здійснюється в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що здійснене дослідження має самостійний, творчий, цілісний характер, визначається актуальністю і достатньо високим науковим рівнем, а висновки містять рекомендації щодо практичного використання отриманих результатів.

Дисертація Ю.О. Реви характеризується системним підходом до предмета дослідження. Визначені в роботі завдання дослідження служать виконанню його загальної мети, яка полягає в характеристиці правової природи антикорупційного декларування як засобу фінансового контролю за діяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, визначенні стану його правового регулювання і наданні пропозицій з удосконалення чинного антикорупційного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду.

Структурна побудова роботи відповідає меті та завданням дослідження і дозволила автору послідовно розглянути всі важливі аспекти теми. Робота складається зі вступу, трьох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків та списку використаних джерел.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячено встановленню теоретико-правової основи дисертаційної роботи та формуванню категоріального апарату. Автором здійснено комплексний аналіз інституту антикорупційного декларування, а також висвітлено еволюцію його становлення. Аналіз міжнародних стандартів та практики функціонування антикорупційного декларування в інших державах надав можливість Ю.О. Реві дійти висновку про те, що в Україні функціонує система антикорупційного декларування, яку характеризують такі ознаки: 1) об'єктом призначення декларування є виявлення незаконного збагачення, яке має прояв у відомостях про фінансовий стан суб'єкта декларування; 2) форма декларування можлива як електронна, так і паперова; 3) система декларування є єдиною для всіх гілок влади; 4) основи правового регулювання суспільних відносин, які пов'язано з антикорупційним декларуванням, визначено законодавством про державну службу та окремим антикорупційним законом, що регулює єдину сферу запобігання корупції; 5) декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, перебувають у відкритому доступі; 6) декларуванню притаманний зовнішній тип інституційного забезпечення через функціонування спеціалізованих органів боротьби з корупцією.

У другому розділі надано характеристику суб'єктно-інституційного виміру антикорупційного декларування. Автором удосконалено теоретичні положення щодо системи суб'єктів, які забезпечують здійснення антикорупційного декларування. Встановлено, що коло суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування є багаторівневою системою, що має спільну мету – недопущення, відвернення та виявлення ознак корупції та порушень антикорупційних вимог, заборон, обмежень під час виконання функцій держави або місцевого самоврядування за допомогою верифікації майнового стану осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування. Суб'єктів, які забезпечують здійснення антикорупційного декларування, Ю.О. Ревою класифіковано залежно від їх функціонального призначення в указаній сфері шляхом

виокремлення суб'єктів, яких уповноважено на: 1) установлення нормативно-правових засад здійснення антикорупційного декларування; 2) здійснення контролю за своєчасністю подання декларацій; 3) здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій, логічного та арифметичного контролю.

Дослідженню проведення процедури антикорупційного декларування, порядку верифікації декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та визначенню її правових наслідків присвячено третій розділ дисертації. Автором розвинуто наукові уявлення про систему заходів, спрямованих на верифікацію декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування шляхом виокремлення таких її складових: 1) здійснення контролю щодо своєчасності подання декларацій; 2) здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій; 3) застосування логічного та арифметичного контролю; 4) здійснення повної перевірки декларацій.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів досягнута за рахунок формування багаторівневого методологічного підґрунтя дослідження, а також вивчення значного масиву спеціальної літератури українських та зарубіжних вчених, законодавства у сфері функціонування публічної влади й запобігання корупції, практики його застосування, статистичних даних і судової практики.

У дисертації порушено не розроблені раніше наукові і практичні проблеми, вирішення яких дозволило одержати цікаві результати і виробити корисні пропозиції для удосконалення правового регулювання антикорупційного декларування. З урахуванням цього, можна стверджувати, що автором розглянуто особливості системи суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування.

Автором з'ясовано, що особливістю суб'єктно-інституційного виміру антикорупційного декларування є позиціонування одного і того ж учасника правовідносин як суб'єкта, який забезпечує можливість здійснення

антикорупційного декларування, і як суб'єкта, який зобов'язаний подавати декларацію осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. Окрім того, Ю.О. Рева достатньо переконливо обґрунтовує тезу щодо необхідності розширення суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування шляхом створення територіальних управлінь Національного агентства з питань запобігання корупції, до повноважень яких належатиме можливість здійснення повної перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Цікавим не лише з теоретичної, але й з практичної точки зору є наведене в роботі розуміння верифікації для цілей антикорупційного декларування як комплексу заходів щодо збору та перевірки інформації стосовно наявних декларацій в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також перевірки повноти та достовірності відомостей, які містяться в декларації з метою підтвердження даних, що дають змогу встановити дотримання суб'єктом декларування норм антикорупційного законодавства. Автором детально проаналізовано зміст верифікації при антикорупційному декларуванні та визначено, що її предметом є: 1) дані щодо наявності в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) інформація, яка відображається в змісті декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Слід відзначити й те, що крім критичного аналізу чинних положень законодавства в роботі зроблено акцент на необхідності вироблення стратегічних засад подальшого реформування системи антикорупційного декларування. Наприклад, це стосується використання принципу інтероперабельності як основоположної ідеї антикорупційного декларування при системі електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів для: ідентифікації особи; автоматичного формування та заповнення декларацій шляхом отримання інформації за допомогою національної системи

електронної взаємодії між державними інформаційними ресурсами, електронними реєстрами, інформаційними системами тощо; автоматичної верифікації уже поданих декларацій.

Обґрунтованими є пропозиції Ю.О. Реви щодо вироблення належного технічного забезпечення для автоматичного фіксування неподання декларацій з одночасним наданням повноважень уповноваженому підрозділу (особі) з питань запобігання та виявлення корупції щодо формування списку осіб, які є суб'єктами декларування в конкретній інституції.

Значний інтерес становлять подані в роботі висновки щодо перспектив використання Україні досвіду США та Китаю стосовно антикорупційного декларування. Можна погодитися з тим, що найбільш перспективними із цього приводу Ю.О. Рева вбачає: а) впровадження контролю за доброчесністю публічних службовців на місцевому рівні; б) використання штрафних санкцій за несвоєчасне подання декларацій, якщо строк не перевищує 30 днів; в) запровадження порядку оприлюднення декларацій та виокремлення закритої та відкритої форм антикорупційної декларації; г) переоцінку взаємовідносин між публічними службовцями і органами, які уповноважені здійснювати забезпечення антикорупційного декларування, щоби була можливість консультацій щодо декларування майна, яке може викликати підозру в доброчесності особи.

Повнота викладу результатів у наукових публікаціях. Результати дисертаційного дослідження Ю.О. Реви всебічно висвітлено у 5 наукових публікаціях, 1 з яких опубліковано у виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Фактів порушень академічної доброчесності в дисертації й у наукових публікаціях не виявлено.

Зауваження щодо змісту дисертації. Як і будь-яке нове творче дослідження, дисертація Ю.О. Реви містить положення, які потребують додаткового обґрунтування або пояснення. Серед найбільш принципових із них є такі.

1. При дослідженні суб'єктів забезпечення антикорупційного декларування автор цілком виправдано останні поділив на суб'єктів публічної адміністрації і суб'єктів, які сприяють публічній адміністрації. При цьому якщо першій групі (суб'єктам публічної адміністрації) надається доволі докладна характеристика, то друга група (суб'єкти, які сприяють публічній адміністрації) залишилась майже невисвітленою, за винятком Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції, та визначенні загальних засад участі зазначених суб'єктів у публічному адмініструванні (с. 140-141). На наше переконання, без забезпечення належної участі інститутів громадянського суспільства в запобіганні та протидії корупції, антикорупційному декларуванні зокрема, досягти успіху в цій царині не вдасться. Невипадково до засадничих принципів антикорупційного декларування належить відкритість і прозорість. Тому пропонуємо автору визначитись передусім зі станом та якістю забезпечення участі інститутів громадянського суспільства в антикорупційному декларуванні, виокремити форми такої участі та передбачені інструменти реагування на виявлені порушення тощо, а також порядок взаємодії з відповідними суб'єктами публічної адміністрації.

2. Додаткового обґрунтування потребує висловлена пропозиція щодо прийняття Кодексу поведінки публічного службовця, зокрема слід уточнити предмет його правового регулювання, співвідношення з уже існуючими нормативно-правовими актами, а головне викласти теоретико-прикладні проблеми, які можуть бути при цьому вирішені. Не враховується також те, що чинному законодавству досі притаманно окреме регулювання державної служби (адміністративної, спеціалізованої, мілітаризованої), муніципальної служби тощо.

3. Звернення автора до ретроспективного аналізу виникнення антикорупційного декларування заслуговує на підтримку (підрозділ 1.1 роботи). Разом із цим, під час здійснення такого аналізу автор акцентує увагу на становленні антикорупційного декларування загалом у світі, без детального

дослідження його запровадження в Україні. Доцільно було б деталізувати періодизацію впровадження антикорупційного декларування в Україні, за допомогою чого вдалося б окреслити досягнуте у сфері антикорупційного декларування та визначити напрями його подальшого розвитку.

4. Пропозиціям щодо вдосконалення антикорупційного декларування в частині прийняття порядку автоматичного заповнення антикорупційної декларації на підставі даних, які містяться в державних реєстрах, автоматизованих інформаційних системах, базах даних за принципом інтероперабельності функціонування реєстрів в Україні, бракує конкретики, адже вони сформульовані в найбільш загальному вигляді. Автору варто було б викласти їх у вигляді додатків, у яких відобразити текст запропонованих змін.

Наведені зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань і не применшують значення отриманих в роботі висновків. Представлене до захисту дисертаційне дослідження заслуговує на позитивну оцінку, має науково-теоретичне і практичне значення, сприяють подальшому розвитку науки адміністративного права через з'ясування сутності та особливостей антикорупційного декларування в Україні.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Рєви Ю.О. на тему «Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають значення для подальшого розвитку науки адміністративного і фінансового права та вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у визначенні моделі антикорупційного декларування в Україні.

2. Дисертація Рєви Ю.О. на тему «Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах

вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (зі змінами від 21 жовтня 2020 р. № 979), а її автор – Рева Юрій Олексійович – на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
державно-правих дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Д.П. Калаянов

Підпис Д.П. Калаянова засвідчую

Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ

О.Г. Поліщук